

CZĘŚĆ III – OPINIE I PROPOZYCJE SZCZEGÓLWE

Lp.	Zapis w projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 do którego zgłaszane są uwagi	Strona	Sugerowana zmiana (konkretna propozycja nowego brzmienia zapisu)	Uzasadnienie
1.	<p>Region posiada duże możliwości dla rozwoju energetyki odnawialnej, głównie w zakresie energii wiatru i słońca.</p> <p>Duże są też zasoby biomasy oraz potencjał do produkcji i wykorzystania biogazu.</p>	9	<p>Region posiada duże możliwości dla rozwoju energetyki odnawialnej, głównie w zakresie energii wiatru, słońca i wody.</p> <p>Duże są też zasoby biomasy oraz potencjał do produkcji i wykorzystania biogazu.</p>	<p>Szacuje się, że około 30% zasobów hydroenergetycznych kraju zlokalizowane jest na odcinku Dolnej Wisły, która to w istotnej części przebiega przez nasze woj.</p> <p>Do tego dochodzą techniczne, niewykorzystane potencjały hydroenergetyczne w rzekach Kaszub. Polska wykorzystuje około 12-17% technicznego potencjału hydroenergetycznego, gdy średnia europejska to około 45%.</p>
2.	<p>Rosnące ryzyko deszczy nawalnych wymusza inwestycje w obiekty małej retencji wodnej i systemy odbioru, odprowadzenia i oczyszczania wód opadowych i roztopowych a także zwiększenie powierzchni terenów biologicznie czynnych, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych,</p> <p>Usprawnienie systemów odprowadzania i oczyszczania wód opadowych roztopowych</p>	10	<p>Rosnące ryzyko deszczy nawalnych wymusza inwestycje w obiekty małej retencji wodnej i systemy zagospodarowania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych, a także zwiększenie powierzchni terenów biologicznie czynnych, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych,</p> <p>Usprawnienie systemów zagospodarowania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych.</p>	<p>Zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, woda opadowa powinna być zagospodarowywana w sposób najbardziej odpowiedni dla określonego terenu, tj. odprowadzana, ale również retencjonowana, infiltrowana, magazynowana w celu jej wykorzystania, a usprawnienie</p>

				systemów powinno też obejmować pozostawienie jak największej ilości wód opadowych w miejscu opadu.
3.	Ograniczenie presji na środowisko, poprawa środowiskowych warunków życia mieszkańców, wzrost odporności regionu na zmiany klimatu.	10	Ograniczenie presji na środowisko, poprawa środowiskowych warunków życia mieszkańców, wzrost odporności regionu na zmiany klimatu oraz promowanie rozwiązań przeciwdziałających zmianom klimatu.	Oczekiwany zgodnie z wytycznymi UE oraz programami NFOŚiGW kierunek to nie tylko wzrost odporności na zmiany klimatu, ale głównie rozwiązania przeciwdziałające zmianom klimatu.
4.	PI 7.4. rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego;	12	rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego i śródlądowego	Zasady zrównoważonego rozwoju najlepiej konsumuje wykorzystywanie transportu śródlądowego.
5.	10. Energia 10.1. Efektywność energetyczna: 6,1% 10.2. Odnawialne źródła energii: 4,3% 10.3. Redukcja emisji: 1,8%	13	10. Energia 10.1. Efektywność energetyczna: 5% 10.2. Odnawialne źródła energii: 3,2% 10.3. Redukcja emisji: 4%	Redukcja emisji jest najważniejszym celem do osiągnięcia i najbardziej efektywnym w porównaniu z pozostałymi działaniami w RPO WP.
6.	Suma z tabeli daje 96,3%	14		Czy suma nie powinna wynosić 100%? Brakuje Priorytetu 12 – pomoc techniczna.
7.	Preferencje: Preferowane będą projekty: 1) partnerskie, w tym oparte na współpracy przedsiębiorstw oraz jednostek sfery B+R i/lub realizowane w ramach inicjatyw klastrowych,	21	1) partnerskie, oparte na współpracy przedsiębiorstw w tym realizowanych w ramach inicjatyw klastrowych oraz jednostek sfery B+R	Doprecyzowanie tekstowe
8.	Wspierane będzie tworzenie i rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, w tym zakup aparatury specjalistycznej i urządzeń laboratoryjnych	21	Wspierane będzie tworzenie i rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego w służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, w tym zakup aparatury	Doprecyzowanie tekstowe

			specjalistycznej i urzędzeń laboratoryjnych	
9.	Ukierunkowanie tematyczne Wsparcie skierowane jest przede wszystkim do jednostek sfery B+R, w tym szkół wyższych. Będą one pełnić rolę lidera projektu w tym Działaniu, jednak w celu zapewnienia możliwości komercjalizacji wyników badań i wiedzy na jak najwcześniejszym etapie, warunkiem uzyskania wsparcia będzie udział partnerów gospodarczych w realizacji przedsięwzięcia w wymiarze finansowym (wymóg wkładu finansowego).	23	Ukierunkowanie tematyczne Wsparcie skierowane jest przede wszystkim do jednostek sfery B+R, w tym szkół wyższych. Będą one pełnić rolę lidera projektu w tym Działaniu, jednak w celu zapewnienia możliwości komercjalizacji wyników badań i wiedzy na jak najwcześniejszym etapie, warunkiem uzyskania wsparcia będzie udokumentowany udział partnerów gospodarczych w realizacji przedsięwzięcia w wymiarze finansowym (wymóg wkładu finansowego).	Doprecyzowanie tekstowe
10.	Preferowane będą projekty: 1) ukierunkowane na rozwój potencjału rynkowego, 2) przyczyniające się do powstawania trwałych miejsc pracy.	26	Preferowane będą projekty: 1) ukierunkowane na rozwój potencjału rynkowego, 2) przyczyniające się do powstawania trwałych miejsc pracy. 3) pozytywnie oddziaływujące na zmiany w organizacji pracy, których efektem będzie wzrost wydajności pracy 4) pozytywnie oddziaływujące na ograniczenie kosztów wytworzenia	Polska i region nadal nie mogą się poszczycić zbliżaniem się do czołówki jeżeli chodzi o wydajność pracy. Jest to istotna bariera rozwoju naszej gospodarki. Obniżanie kosztów wytwarzania poprawi konkurencyjność polskiej gospodarki
11.	Beneficjenci Mikro i małe przedsiębiorstwa, instytucje finansowe, instytucje otoczenia biznesu, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.	26	Beneficjenci Mikro i małe przedsiębiorstwa, instytucje finansowe, instytucje otoczenia biznesu, Izby Gospodarcze, Związki Pracodawców , jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego.	Izby Gospodarcze, związki pracodawców, jako istotny element IOB powinien być wpisany wprost.
12.	Wspierane będą również inne działania przygotowujące przedsiębiorstwa do eksportu.	29	Wspierane będą również inne działania przygotowujące przedsiębiorstwa do eksportu w tym: a. Doradztwo w zakresie praktycznego ograniczenia ryzyka kursowego	W związku intensywnie rozwijającym się exportem realizowanym przez MŚP istnieje konieczność

			<p>b. Dostarczanie raportów ekonomicznych dotyczących branż i krajów</p> <p>c. Wsparcie finansowe w utrzymaniu biura handlowego/ przedstawicielstwa danej firmy. Preferowane będą przedstawicielstwa budowane w partnerstwie</p> <p>d. Doradztwo w zakresie uwarunkowań formalno-prawnych w danym kraju.</p>	<p>wsparcia podmiotów rozpoczynających tego typu aktywność. Firmy rozpoczynające działalność exportową posiadają małą wiedzę związaną z tym zagadnieniem. Dla stabilizacji zwiększenia swojej aktywności w danym kraju potrzebne zbudowanie niewielkiego biura handlowego/przedstawicielstwa</p>
13.	<p>Preferowane będą projekty:</p> <p>1) kompleksowe, partnerskie (w tym realizowane w ramach inicjatyw klastrowych),</p> <p>2) ukierunkowane na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu.</p>	29	<p>Preferowane będą projekty:</p> <p>1) kompleksowe, partnerskie (w tym realizowane w ramach inicjatyw klastrowych),</p> <p>2) ukierunkowane na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu.</p> <p>3) polegające na wsparciu firm rozpoczynających aktywność eksportową oraz dobrze do tego przygotowanych</p>	<p>Z przeprowadzonych badań wynika, że wsparcia potrzebują firmy, które dopiero zaczynają swoją aktywność na innych rynkach jak i te, które dopiero przygotowują się do takiej ekspansji.</p>
14.	<p>Preferowane będą projekty:</p>	31	<p>Preferowane będą projekty:</p> <p>5) pozytywnie oddziaływujące na zmiany w organizacji pracy, którym efektem będzie wzrost wydajności pracy oraz ograniczenie kosztów wytworzenia</p>	<p>Polska i region nadal nie mogą się poszczycić zbliżeniem się do czołówki, jeżeli chodzi o wydajność pracy. Jest to istotna bariera rozwoju naszej gospodarki. Obniżanie kosztów wytwarzania poprawi konkurencyjność polskiej gospodarki</p>
15.	<p>Instytucje otoczenia biznesu, jednostki</p>	31	<p>Instytucje otoczenia biznesu,</p>	<p>Dopisanie</p>

	samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy, klastry, jednostki naukowe, szkoły wyższe.		Izby Gospodarcze, Związki Pracodawców , jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy, klastry, jednostki naukowe, szkoły wyższe.	wprost Izb Gospodarczych i Związki Pracodawców
16.	Działanie zostanie zrealizowane poprzez kompleksowe i skoordynowane przedsięwzięcie strategiczne.	32	Działanie zostanie zrealizowane poprzez kompleksowe i skoordynowane przedsięwzięcie strategiczne gdzie warunkiem będzie nawiązanie szerokiej współpracy z JST, przedstawicielami przedsiębiorstw, indywidualnymi przedsiębiorcami i firmami, uczelniami itp.	Specyfika problemu wymaga, aby dla skutecznego działania zaangażować jak najszersze kręgi osób i firm posiadających różnego rodzaju kontakty.
17.	Preferowane będą projekty	33	Preferowane będą projekty: 4) ukierunkowane na przyciąganie inwestycji skutkujących nawiązaniem szerokich więzi kooperacyjnych	Doprecyzowanie tekstowe Ponieważ wzrost zatrudnienie może nastąpić również u kooperantów i dostawców
18.	Beneficjenci Instytucje otoczenia biznesu, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy.	33	Beneficjenci Instytucje otoczenia biznesu, Izby Gospodarcze, Związki Pracodawców , jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy.	Dopisanie wprost Izb Gospodarczych i Związków Pracodawców
19.	Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, przedsiębiorcy, instytucje edukacyjne, instytucje rynku pracy, kluby sportowe, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, instytucje finansowe, LGD/LGR, ROT/LOT.	69	Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, przedsiębiorcy, instytucje edukacyjne, instytucje rynku pracy, kluby sportowe, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, instytucje finansowe, klastry , LGD/LGR, ROT/LOT.	Grupą docelową w tym obszarze mogą być także klastry.

20.	<p>Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, instytucje edukacyjne, instytucje finansowe, przedsiębiorcy (w tym organizatorzy turystyczni), parki narodowe, PGL Lasy Państwowe, kluby sportowe, LGD/LGR, ROT/LOT</p>	71	<p>Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, instytucje edukacyjne, instytucje finansowe, przedsiębiorcy (w tym organizatorzy turystyczni), parki narodowe, PGL Lasy Państwowe, kluby sportowe, LGD/LGR, ROT/LOT i klastry.</p>	Grupą docelową w tym obszarze mogą być także klastry
21.	<p>Wskaźniki produktu</p> <p>2. Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej (szt.)</p>	76	Zakup i modernizacja taboru nie powinna być zadaniem regionalnym. Powinniśmy skupić się na wynajmowaniu przewoźnika wraz z taborem.
22.	<p>Cele szczegółowe Priorytetu 1. Poprawa efektywności energetycznej, szczególnie w zabudowie mieszkaniowej i użyteczności publicznej, a także efektywności energetycznej oświetlenia zewnętrznego i innych systemów elektroenergetycznych (PI 4.3).</p>	79	<p>Cele szczegółowe Priorytetu 1. Poprawa efektywności energetycznej, szczególnie w zabudowie mieszkaniowej i użyteczności publicznej, systemów ciepłowniczych-grzewczych a także efektywności energetycznej oświetlenia zewnętrznego i innych systemów elektroenergetycznych (PI 4.3).</p>	<p>1. Ukonkretnienie celu szczegółowego 2. Obszar znaczący w poprawie jakości życia, poprzez obniżenie poziomu niskiej emisji i wzrost efektywności energetycznej 3. Poprawa bezpieczeństwa życia mieszkańców</p>
23.	<p>Ukierunkowanie tematyczne Wspierane będą kompleksowe inwestycje podnoszące efektywność energetyczną budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, w tym przedsięwzięcia termomodernizacyjne. Możliwa będzie m.in. modernizacja systemów grzewczych (sieci, węzłów i instalacji wewnętrznych) i źródeł ciepła, systemów wentylacji i klimatyzacji (szczególnie z</p>	80	<p>Ukierunkowanie tematyczne Wspierane będą kompleksowe inwestycje podnoszące efektywność energetyczną budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, w tym przedsięwzięcia termomodernizacyjne. Wspierana będzie m.in. modernizacja systemów grzewczych (sieci, węzłów i</p>	Zastąpienie słowa „możliwa” słowem „wspierana” ma na celu podniesienie rangi systemów grzewczych w kontekście pozostałych inwestycji.

	<p>zastosowaniem rekuperacji ciepła), innych systemów elektroenergetycznych, w tym systemów zarządzania budynkiem, oświetlenia wewnętrznego oraz instalacja OZE w modernizowanych energetycznie budynkach. W ramach Działania realizowane może być (w zależności od zakresu rzeczowego oraz wartości) potencjalne przedsięwzięcie strategiczne ujęte w RPS w zakresie energetyki i środowiska.</p>		<p>instalacji wewnętrznych) i źródeł ciepła, systemów wentylacji i klimatyzacji (szczególnie z zastosowaniem rekuperacji ciepła), innych systemów elektroenergetycznych, w tym systemów zarządzania budynkiem, oświetlenia wewnętrznego oraz instalacja OZE w modernizowanych energetycznie budynkach. W ramach Działania realizowane może być (w zależności od zakresu rzeczowego oraz wartości) potencjalne przedsięwzięcie strategiczne ujęte w RPS w zakresie energetyki i środowiska.</p>	
24.	<p>Cele szczegółowe Priorytetu: 1. Poprawa efektywności energetycznej, szczególnie w zabudowie mieszkaniowej i użyteczności publicznej, a także efektywności energetycznej oświetlenia zewnętrznego i innych systemów elektroenergetycznych (PI 4.3).</p>	80	<p>Poprawa efektywności energetycznej, szczególnie w zabudowie mieszkaniowej i użyteczności publicznej a także w infrastrukturze przedsiębiorców, realizujących inwestycje w zakresie efektywności energetycznej</p>	<p>Brak w celach poprawy efektywności przedsiębiorców wpływa istnie na ich pozycję konkurencyjną, koszty funkcjonowania, możliwości rozwoju a co za tym idzie tworzenie miejsc pracy regionie. Brak wsparcia dla projektów komercyjnych, wyklucza istotny element inwestycji efektywnościowych ograniczających pobór energii, redukujących emisję etc.</p>
25.	<p>Cele szczegółowe Priorytetu: 4. Zwiększenie świadomości oraz kształtowanie postaw mieszkańców w zakresie energetyki odnawialnej i prosumenckiej, racjonalizacji zużycia energii, a także wpływu produkcji ciepła na środowisko (PI 4.1, 4.3, 4.5).</p>	80	<p>Zwiększenie świadomości oraz kształtowanie postaw wszystkich interesariuszy w zakresie energetyki odnawialnej i prosumenckiej, racjonalizacji zużycia energii, a także wpływu produkcji ciepła na Środowisko i poszanowania energii oraz zwiększanie zdolności do realizacji dialogu społecznego, szczególnie w</p>	<p>Zasadnym jest rozszerzenie kręgu oddziaływania działań informacyjnych oraz edukacyjnych</p>

			zakresie EE oraz energetyki, w tym OZE	
26.	Preferencje	81	Dodać: pkt.4 – Projekty umożliwiające aplikację przez przedsiębiorców alternatywnych metod zaopatrzenia w energię	Zwiększenie zdolności przedsiębiorstw do utrzymania lub stworzenia przewag konkurencyjnych na rynku w obszarze bilansu kosztów konsumpcji energii i wyboru jej źródeł, w tym ograniczających emisję.
27.	<p>Ukierunkowanie tematyczne</p> <p>Wspierane będą kompleksowe inwestycje podnoszące efektywność energetyczną budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, w tym przedsięwzięcia termomodernizacyjne. Możliwa będzie m.in. modernizacja systemów grzewczych (sieci, węzłów i instalacji wewnętrznych) i źródeł ciepła, systemów wentylacji i klimatyzacji (szczególnie z zastosowaniem rekuperacji ciepła), innych systemów elektroenergetycznych, w tym systemów zarządzania budynkiem, oświetlenia wewnętrznego oraz instalacja OZE w modernizowanych energetycznie budynkach. W ramach Działania realizowane może być (w zależności od zakresu rzeczowego oraz wartości) potencjalne przedsięwzięcie strategiczne ujęte w RPS w zakresie energetyki i środowiska.</p> <p>Wsparcie będą mogły uzyskać również projekty obejmujące modernizację oświetlenia zewnętrznego na energooszczędne i zastosowanie systemów zarządzania energią, realizowane przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego oraz takie, które obejmą co najmniej 25% wszystkich punktów świetlnych w danym systemie.</p> <p>Działania służące poprawie efektywności energetycznej w zabudowie mieszkaniowej oraz oświetlenia zewnętrznego wspierane będą wyłącznie w formie ukierunkowanych terytorialnie pakietów przedsięwzięć.</p> <p>Uzupełniająco, w ramach finansowania</p>	81	<p>Ukierunkowanie tematyczne</p> <p>Wspierane będą kompleksowe inwestycje podnoszące efektywność energetyczną budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych oraz obiektów komercyjnych w tym przedsięwzięcia termomodernizacyjne.</p> <p>Możliwe będzie m.in. docieplanie przegród budowlanych (ścian, stropów, okien) i modernizacja systemów grzewczych (sieci, węzłów i instalacji wewnętrznych) i źródeł ciepła, systemów wentylacji i klimatyzacji (szczególnie z zastosowaniem rekuperacji ciepła), innych systemów elektroenergetycznych, w tym systemów zarządzania budynkiem, oświetlenia wewnętrznego oraz instalacja OZE w modernizowanych energetycznie budynkach. W ramach Działania realizowane może być (w zależności od zakresu rzeczowego oraz wartości) potencjalne przedsięwzięcie strategiczne ujęte w RPS w zakresie energetyki i środowiska.</p> <p>Wsparcie będą mogły uzyskać również projekty obejmujące modernizację oświetlenia zewnętrznego na energooszczędne i zastosowanie systemów</p>	<p>Rozszerzenie zakresu oddziaływania o przedsiębiorców- szczególnie MMŚP, działających w woj. pomorskim oraz rozszerzenie wspierania przedsięwzięć termomodernizacyjnych</p>

	<p>krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców w zakresie oszczędności i poszanowania energii, a także efektów podejmowanej interwencji.</p>		<p>zarządzania energią, realizowane przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego oraz takie, które obejmą co najmniej 25% wszystkich punktów świetlnych w danym systemie.</p> <p>Działania służące poprawie efektywności energetycznej w zabudowie mieszkaniowej oraz oświetlenia zewnętrznego wspierane będą wyłącznie w formie ukierunkowanych terytorialnie pakietów przedsięwzięć.</p> <p>Uzupełniająco, w ramach finansowania krzyżowego, przewiduje się działania informacyjno-edukacyjne, podnoszące świadomość mieszkańców w zakresie oszczędności i poszanowania energii, a także efektów podejmowanej interwencji.</p>	
28.	<p>Grupy docelowe Użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, jednostki samorządu terytorialnego.</p> <p>Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, jednostki administracji rządowej, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, jednostki naukowe, instytucje edukacyjne, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, instytucje finansowe.</p>	82	<p>Grupy docelowe Użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy, jednostki samorządu terytorialnego.</p> <p>Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, jednostki administracji rządowej, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, jednostki naukowe, instytucje edukacyjne, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, instytucje finansowe, izby gospodarcze, związki pracodawców, organizacje samorządu gospodarczego.</p>	<p>Wśród beneficjentów pominięto podmioty wskazane w grupach docelowych.</p> <p>Rozszerzenie zakresu oddziaływania o izby gospodarcze, związki pracodawców, organizacje samorządu gospodarczego,.</p>
29.	<p>Wspierane będą przedsięwzięcia polegające na wykorzystaniu źródeł energii odnawialnej (wiatru, słońca, wody, biomasy, biogazu) w celu produkcji energii elektrycznej i/lub</p>	83	<p>Wspierane będą przedsięwzięcia polegające na wykorzystaniu źródeł energii odnawialnej (wiatru, słońca, wody, biomasy,</p>	<p>Ograniczenie kwestii związanych z interwencją w zakresie</p>

	cieplnej, przy czym interwencja w zakresie energetyki wodnej dotyczyć będzie wyłącznie modernizacji istniejących obiektów.		biogazu) w celu produkcji energii elektrycznej i/lub cieplnej.	energetyki wodnej wyłącznie do modernizacji istniejących obiektów jest całkowicie niezasadne i nie pozwala wykorzystać hydroenergetycznego potencjału technicznego dostępnego na Pomorzu. Takie projekty mogą być doskonałym przykładem realizacji przedsięwzięć w formule PPP oraz są całkowicie zgodne z RDW (Ramowa Dyrektywa Wodna), celami UE 2020 itd. Ograniczenie to byłoby sprzeczne z Działaniem 11.1. Ograniczanie zagrożeń naturalnych, gdzie zaleca się m.in. budowę małej retencji przez piętrzenia. Zgodnie z celami RDW, która jasno nakazuje wykorzystanie potencjału hydroenergetycznego nowopowstałego piętrzenia wodnego jeśli to tylko jest technicznie możliwe.
30.	Preferencje 6) będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej,	83	Dodać: jako efektów realizacji procesów dialogu społecznego w regionie	Ujęcie w RPO wdrożonego po raz pierwszy w Polsce - na Pomorzu modelu partycypacji

				społecznej
31.	<p>Sposób realizacji i forma wsparcia Dotacje udzielane w trybie: 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie), 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT). Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych.</p>	84	<p>Sposób realizacji i forma wsparcia Dotacje udzielane w trybie: 1) konkurencyjnym (przedsięwzięcia wyłonione w konkursie), 2) negocjacyjnym (przedsięwzięcia uzgodnione w ramach ZIT/ZPT). Przewidywane jest także zastosowanie instrumentów zwrotnych. 3) indywidualnym (przedsięwzięcie strategiczne zdefiniowane w RPS w zakresie energetyki i środowiska).</p>	<p>Taki tryb realizacji umożliwi skierowanie środków na najbardziej istotne zadania. Tryb ten ma zastosowanie w Priorytecie 11 RPO – Środowisko, w którym wskazano, iż forma negocjacyjna obejmuje również priorytetu – Energia (str. 88)</p>
32.	<p>Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, jednostki naukowe, instytucje edukacyjne, przedsiębiorcy, instytucje finansowe.</p>	84	<p>Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa, firmy, jednostki naukowe, instytucje edukacyjne, przedsiębiorcy, instytucje finansowe.</p>	<p>Rozszerzenie zakresu oddziaływania o przedsiębiorców – szczególnie MŚP, działających w woj. pomorskim</p>
33.	<p>Preferencje W zakresie źródeł i systemów zaopatrzenia w ciepło preferowane będą przedsięwzięcia: 1) wpisujące się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, 2) wykorzystujące wysokosprawną kogenerację (w tym mikrokogenerację), 3) wykorzystujące innowacyjne rozwiązania w zakresie zastosowanych urządzeń i systemów, projekty stanowiące element tzw. „wyspy energetycznej”, 4) wpisujące się w zapisy lokalnych strategii niskoemisyjnych i zapewniające największy efekt ekologiczny (m.in. redukcję emisji CO2) w stosunku do nakładów finansowych, 5) możliwie jak największym zasięgu oddziaływania, realizowane na</p>	84	<p>Preferencje W zakresie źródeł i systemów zaopatrzenia w ciepło preferowane będą przedsięwzięcia: 1) wpisujące się w projekty założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, 2) wykorzystujące wysokosprawną kogenerację (w tym mikrokogenerację), 3) wykorzystujące innowacyjne rozwiązania w zakresie zastosowanych urządzeń i systemów, projekty stanowiące element tzw. „wyspy energetycznej”, 4) wpisujące się w zapisy lokalnych strategii niskoemisyjnych i zapewniające</p>	<p>Symulacyjna ocena wielkości obszaru, na którym występuje przekroczenie wielkości emisji jest obciążona dużym błędem lub niewystarczający m zbadaniem pozostałych obszarów. Oczywista jest też migracja zanieczyszczeń z innych obszarów, które też należy objąć inwestycjami mającymi na celu</p>

	obszarach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza, 6) realizowane z udziałem kapitału prywatnego, 7) będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej, 8) służące zwiększaniu świadomości oraz kształtowaniu i umacnianiu postaw mieszkańców w zakresie wpływu produkcji ciepła na jakość powietrza oraz ograniczania niskiej emisji.		największy efekt ekologiczny (m.in. redukcję emisji CO ₂) w stosunku do nakładów finansowych, 5) możliwie jak największym zasięgu oddziaływania, realizowane w gminach , w których stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza, 6) realizowane z udziałem kapitału prywatnego, 7) będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej, 8) służące zwiększaniu świadomości oraz kształtowaniu i umacnianiu postaw mieszkańców w zakresie wpływu produkcji ciepła na jakość powietrza oraz ograniczania niskiej emisji.	ograniczenie ww. emisji.
34.	Wskaźniki produktu	85	Dodać pkt 4: Liczba zmodernizowanych/nowych węzłów cieplnych Dodać pkt 5: Liczba źródeł nisko-emisyjnych Dodać pkt 6: Liczba mieszkań podłączonych do instalacji wewnętrznych CO i CWU, liczba likwidacji indywidualnych podgrzewaczy wody	Inwestycje dokonane w pkt lepiej obrazują skuteczność działań inwestycyjnych w zakresie emisji i efektywności energetycznej
35.	W ramach działania możliwa będzie również rozbudowa systemu monitoringu powietrza.	85	W ramach działania możliwa będzie również rozbudowa systemu monitoringu powietrza i/lub wody.	Monitoring jakości wód oraz innych danych z tym związanych jest kluczowy do realizacji celów związanych z redukcją emisji i innymi celami środowiskowymi zidentyfikowanymi w ramach RPS i RPO.
36.	Realizacja małej retencji pozwoli na poprawę warunków gruntowo-wodnych, m.in. na obszarach wykorzystywanych rolniczo, oraz wpłynie korzystnie – szczególnie w przypadku realizacji zbiorników retencyjnych – na walory krajobrazowe, turystyczne i rekreacyjne regionu. W skali lokalnej mała retencja	88	Realizacja małej retencji preferująca rozwiązania uwzględniające infiltrację wód opadowych i roztopowych do gruntu pozwoli na poprawę warunków gruntowo-wodnych, m.in. na obszarach wykorzystywanych	Doprecyzowanie tekstu. Infiltracja wód opadowych do gruntu jest jednym z najważniejszych elementów zrównoważonego

	<p>przyczyni się także do ograniczenia skutków suszy hydrologicznej oraz pozwoli ograniczyć negatywne skutki krótkotrwałych, nawalnych opadów. Przy realizacji obiektów małej retencji należy uwzględnić potrzeby ochrony przyrody, w tym umożliwić migrację organizmom wodnym.</p> <p>Na części obszarów miast występuje problem zagospodarowania wód opadowych i roztopowych czego efektem są m.in. lokalne podtopienia. Ponadto zrzut nieoczyszczonych, niosących duży ładunek zanieczyszczeń wód opadowych i roztopowych z terenów zurbanizowanych bezpośrednio do odbiorników, skutkuje pogorszeniem jakości wód powierzchniowych.</p> <p>Dalszej rozbudowy wymaga także system zintegrowanego ratownictwa w szczególności w zakresie bezpieczeństwa wodnego.</p>	<p>rolniczo, oraz wpłynie korzystnie – szczególnie w przypadku realizacji zbiorników retencyjnych – na walory krajobrazowe, turystyczne i rekreacyjne regionu. W skali lokalnej mała retencja przyczyni się także do ograniczenia skutków suszy hydrologicznej</p> <p>połączonej nie tylko przez zmiany w zjawiskach meteorologicznych, ale też poprzez ograniczenie infiltracji wód deszczowych i roztopowych do gruntu i</p> <p>pozwoli ograniczyć negatywne skutki krótkotrwałych, nawalnych opadów. Przy realizacji obiektów małej retencji należy uwzględnić potrzeby ochrony przyrody, w tym umożliwić migrację organizmom wodnym.</p> <p>Na części obszarów miast występuje problem zagospodarowania wód opadowych i roztopowych, czego efektem są m.in. lokalne podtopienia. Ponadto zrzut nieoczyszczonych, niosących duży ładunek zanieczyszczeń wód opadowych i roztopowych z terenów zurbanizowanych bezpośrednio do odbiorników, skutkuje pogorszeniem jakości wód powierzchniowych.</p> <p>Dalszej rozbudowy wymaga także system zintegrowanego ratownictwa w szczególności w zakresie bezpieczeństwa wodnego.</p>	<p>systemu zagospodarowania wód opadowych i przeciwdziałania suszy hydrologicznej.</p>
37.	<p>Ukierunkowanie tematyczne</p> <p>Realizowane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do zwiększenia retencji wody i minimalizacji skutków ekstremalnych zjawisk klimatycznych, takich jak nawalne deszcze czy susza. Wspierane będą projekty związane z budową lub rozbudową systemów i urządzeń małej retencji, rozwojem systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych oraz zatrzymywania i zagospodarowania tych wód w miejscu ich powstawania, a także ze wzmocnieniem służb ratowniczych w</p>	88	<p>Ukierunkowanie tematyczne</p> <p>Realizowane będą przedsięwzięcia przyczyniające się do zwiększenia retencji wody i minimalizacji skutków ekstremalnych zjawisk klimatycznych, takich jak nawalne deszcze czy susza. Wspierane będą projekty związane z budową lub rozbudową systemów i urządzeń małej retencji, rozwojem systemów gromadzenia, oczyszczania i odprowadzenia wód</p> <p>Doprecyzowanie tekstu</p>

	celu ograniczenia skutków zagrożeń naturalnych.		opadowych i roztopowych oraz zatrzymywania tych wód w miejscu opadu w systemach retencyjnych, infiltracyjnych i magazynujących , a także ze wzmocnieniem służb ratowniczych w celu ograniczenia skutków zagrożeń naturalnych.	
38.	<p>Wsparcie zostanie ukierunkowane w szczególności na:</p> <p>(...)</p> <ul style="list-style-type: none"> – budowę, rozbudowę lub przebudowę systemów odbioru, odprowadzania oraz oczyszczania wód opadowych i roztopowych w miastach do 50 tys. mieszkańców, – budowę indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców, – przedsięwzięcia z zakresu organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych i usuwania skutków katastrof oraz doposażenia jednostek ratowniczych. 	88	<p>Wsparcie zostanie ukierunkowane w szczególności na:</p> <p>(...)</p> <ul style="list-style-type: none"> – budowę, rozbudowę lub przebudowę systemów zagospodarowania oraz oczyszczania wód opadowych i roztopowych w miastach do 50 tys. mieszkańców, – budowę indywidualnych systemów retencjonowania, infiltracji, magazynowania i wykorzystania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców, – opracowanie programów zrównoważonych systemów zagospodarowania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych – przedsięwzięcia z zakresu organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych i usuwania skutków katastrof oraz doposażenia jednostek ratowniczych. <p>- dopisać budowę Małych Elektrowni Wodnych</p>	<p>Doprecyzowanie tekstu</p> <p>W wielu miastach i gminach na świecie zostały opracowane, wprowadzone w życie i sprawdziły się kompleksowe programy postępowania z wodą opadową. Programy takie obejmują sferę publiczną i mieszkańców</p> <p>MEW realizują również wiele dodatkowych funkcji</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie MEW jako kompleksowego rozwiązania przeciwdziałającego

				<p>zmianom klimatu: łagodzenie ekstremów (susze, powodzie);</p> <ul style="list-style-type: none"> • ochrona przeciwpowodziowa; • rozwój małej retencji; • poprawa zaopatrzenia w wodę; • poprawa warunków wód gruntowych; • poprawa warunków ekohydrologicznych i jakości wód; • rozwój generacji rozproszonej; • produkcja czystej energii – OZE; • zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionów; • budowa nowych przepraw przez rzeki; • zmniejszenie kosztów utrzymania rzek; • wykorzystanie lokalnych zasobów.
39.	<p>Preferencje Preferowane będą projekty: 1) obejmujące swoim zasięgiem jak największą powierzchnię zlewni,</p>	88	<p>Preferencje Preferowane będą projekty: 1) obejmujące swoim zasięgiem jak największą powierzchnię zlewni i ograniczające spływ wód opadowych i roztopowych do wód powierzchniowych co najmniej w 30%,</p>	<p>Doprecyzowanie tekstu.</p> <p>Realizacja postulatu pozostawienia wód opadowych w miejscu opadu w celu poprawy stosunków gruntowo-wodnych i przeciwdziałaniu</p>

				suszy hydrogeologicznej.
40.	<p>Ukierunkowanie terytorialne W zakresie małej retencji: obszar całego województwa. W zakresie zagospodarowania wód opadowych i roztopowych: obszary zabudowane na terenach miast do 50 tys. mieszkańców.</p>	89	<p>Ukierunkowanie terytorialne W zakresie małej retencji: obszar całego województwa. W zakresie zagospodarowania wód opadowych i roztopowych: obszary zabudowane na terenach miast i gmin do 50 tys. mieszkańców. W zakresie ograniczenia spływu wód opadowych: obszar całego województwa.</p>	Doprecyzowanie tekstowe
41.	<p>Beneficjenci Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, podmioty wykonujące zadania jst/związku komunalnego, podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno-prywatnym, jednostki administracji rządowej, organizacje pozarządowe, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, spółki wodne, straż pożarna, policja.</p>	89	<p>Beneficjenci <i>(dopisać na końcu)</i> wspólnoty mieszkaniowe, spółdzielnie mieszkaniowe, przedsiębiorcy</p>	Doprecyzowanie tekstowe. Problem wody opadowej dotyczy także wymienionych grup.
42.	<p>Wskaźniki produktu <i>(w tabeli)</i> 1. Pojemność obiektów małej retencji (m³) 2. Długość wybudowanej i przebudowanej w ramach interwencji kanalizacji deszczowej (km)</p>	89	<p>Wskaźniki produktu <i>(w tabeli)</i> 1. Pojemność obiektów małej retencji i systemów infiltracji (m³) 2. Długość wybudowanej i przebudowanej w ramach interwencji kanalizacji deszczowej (km) 3. Ilość systemów oczyszczania wód opadowych i roztopowych</p>	Doprecyzowanie tekstu i uzupełnienie o ważny, pominięty wskaźnik produktu, jakim są systemy oczyszczające.
43.	<p>Ukierunkowanie tematyczne: Działania te przyczynią się do podniesienia sprawności i umiejętności projektodawców w zakresie wdrażania przedsięwzięć uzyskujących wsparcie.</p>	99	<p>Dopisać: Działania te powinny być realizowane we współpracy i przy merytorycznym zaangażowaniu IOB z szczególnym uwzględnieniem Izb Gospodarczych i Związków Pracodawców.</p>	Izby i Związki pracodawców posiadają unikalną wiedzę z zakresu potrzeb i oczekiwań przedsiębiorców jak również posiadają stały, bieżący kontakt z przedsiębiorcami . Działania związane z komunikacją i promocją powinny uwzględniać

				współpracę z tymi organizacjami co winno być wprost zapisane.
44.	e) Priorytet 10. <i>Energia</i> – w zakresie efektywności energetycznej, wykorzystania OZE oraz redukcji emisji pozwalających na obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. niskiej emisji, szczególnie na obszarach, gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza,	117	e) Priorytet 10. <i>Energia</i> – w zakresie efektywności energetycznej, wykorzystania OZE oraz redukcji emisji pozwalających na obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, pochodzącej z produkcji energii oraz ograniczenia tzw. niskiej emisji, szczególnie w gminach , gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości powietrza,	Symulacyjna ocena wielkości obszaru, na którym występuje przekroczenie wielkości emisji jest obciążona dużym błędem lub niewystarczającym zbadaniem pozostałych obszarów. Oczywista jest też migracja zanieczyszczeń z innych obszarów, które też należy objąć inwestycjami mającymi na celu ograniczenie ww. emisji.